

Ἡ παγκόσμια διάσκεψη γιὰ τὸ ἔμπόριο καὶ τὴν ἀνάπτυξη

Τοῦ Ἀ. Φουστούκου

Οἱ ἐργασίες τῆς Παγκόσμιας Διασκέψεως γιὰ τὸ Ἐμπόριο καὶ τὴν Ἀνάπτυξη κράτησαν ἀπὸ τὶς 23 Μαρτίου μέχρι τὶς 15 Ἰουνίου 1964. Ἡ διάσκεψη αὐτή, ποὺ ἔγινε ὕστερ' ἀπὸ ἀπόφαση τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τοῦ ΟΗΕ, ἦταν ἡ μεγαλύτερη διάσκεψη ποὺ εἶδαν οἱ αἴθουσες τοῦ Μεγάλου τῶν Ἐθνῶν τῆς παλαιᾶς ἑδρας τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν καὶ σημερινῆς εὐρωπαϊκῆς ἑδρας τοῦ ΟΗΕ, στὴ Γενεύη. 123 ἀντιπροσωπεῖες διαφόρων χωρῶν καὶ εἰδικῶν, ὀργανισμῶν τοῦ ΟΗΕ, ἀποτελούμενες ἀπὸ 1500 πρόσωπα, συζήτησαν ἓνα ἀπὸ τὰ πιὸ βασικὰ παγκόσμια προβλήματα: Τὸ πρόβλημα τοῦ ἐμπορίου, σὲ συσχετισμὸ μὲ τὴν προσπάθεια γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῶν καθυστερημένων χωρῶν τῆς γῆς. Ἡ θεώρηση αὐτοῦ τοῦ παγκόσμιου ἐμπορίου εἶναι ἐντελῶς νέα καὶ σύμφωνη μὲ τὶς ἀνάγκες τῆς ἐποχῆς μας.

Μέχρι τώρα στὸ παγκόσμιο ἔμπόριο κυριαρχοῦσαν οἱ κερδοσκοπικὲς ἐπιδιώξεις τῶν δυτικῶν ἐμπορικῶν κύκλων καὶ μονοπωλιακῶν ὀργανισμῶν.

Πρὶν ἀναφερθοῦμε στὶς ἐργασίες τῆς διάσκεψης, ἄς δοῦμε ποιά κατάσταση ἀντιμετώπιζαν οἱ καθυστερημένες χώρες τῆς γῆς, κατάσταση ποὺ τὶς ἀνάγκασε νὰ ζητοῦν ἐπιταχτικά, καὶ πρὶν ἀλλὰ ἰδιαίτερα στὴ διάσκεψη, τὴν ὀργάνωση τοῦ παγκόσμιου ἐμπορίου

πάνω σὲ νέες, σωστότερες καὶ δικαιότερες βάσεις.

Ι. ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΕΜΠΟΡΙΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΤΩΝ ΚΑΘΥΣΤΕΡΗΜΕΝΩΝ ΧΩΡΩΝ

Ἀπὸ τὸ τέλος τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου μέχρι σήμερα ἔχει ἀλλάξει κυριολεκτικὰ ὁ χάρτης τῆς γῆς. Ἰδιαίτερα στὴν Ἀσία καὶ τὴν Ἀφρική, οἱ λαοί, μὲ τοὺς ἀντιιμπεριαλιστικούς καὶ ἀπελευθερωτικούς ἀγῶνες τους, ἔσπασαν τὰ πολιτικὰ σχήματα τῆς ἀποικιοκρατίας καὶ κατάρτησαν τὴν ἐθνική τους ἀνεξαρτησία, βασικὸ σταθμὸ στὸν ἀγῶνα γιὰ τὴν κατάρτηση καὶ τῆς οικονομικῆς ἀνεξαρτησίας. Ὁ ἀριθμὸς τῶν κρατῶν-μελῶν τοῦ ΟΗΕ διπλασιάστηκε. Καὶ ἡ φωνὴ τῶν χωρῶν τῆς Ἀσίας, Ἀφρικῆς καὶ Λατινικῆς Ἀμερικῆς ἀκούγεται ὅλο καὶ δυνατώτερη στὰ παγκόσμια προβλήματα.

Ὅμως τώρα εἶναι ποὺ φαίνεται, περισσότερο ἀπὸ κάθε ἄλλη φορά, ἡ καθυστέρηση στὴν ὁποία ἔχει ρίξει τὶς χώρες αὐτές, καὶ ὄχι μόνο αὐτές, ἡ ἀποικιακὴ καὶ μισοαποικιακὴ ἐκμετάλλευση τῶν τελευταίων αἰώνων. Τὸ βιοτικὸ τους ἐπίπεδο καὶ ἡ οικονομικὴ τους ἀνάπτυξη εἶναι σὲ πολὺ χαμηλὸ σημεῖο.

Στὶς χώρες αὐτές κατοικοῦν τὰ δύο τρίτα τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς. Ἀλλὰ τὸ μερίδιό τους στὸ παγκόσμιο εἰσόδημα εἶναι ἀσύγκρι-

τα μικρό. Το 1962, η βιομηχανική παραγωγή των μη βιομηχανοποιημένων χωρών ήταν το ένα ένατο του συνόλου της βιομηχανικής παραγωγής του καπιταλιστικού κόσμου (1). Από τα 360 εκατομμύρια τόνους της παγκόσμιας παραγωγής σιδήρου το 1961, τα 250 προέρχονταν από τον καπιταλιστικό κόσμο. Αλλά απ' αυτά, μόνο τα 14 εκατομμύρια είχαν παραχθεί στις χώρες της Αφρικής, Ασίας και Λατινικής Αμερικής που είναι έξω από το σοσιαλιστικό σύστημα(2).

Στη γεωργική παραγωγή, οι χώρες αυτές, βασικά γεωργικές, βρίσκονται σε πολύ χαμηλά επίπεδα και σχετικά με την έκταση των καλλιεργημένων εδαφών, αλλά πολύ περισσότερο όσον αφορά τις στρεμματικές αποδόσεις.

Στην Ινδία π.χ. η στρεμματική απόδοση του σταριού είναι το ένα τρίτο του αντίστοιχου ποσοστού των Ηνωμένων Πολιτειών και η παραγωγή της μόλις φτάνει το ένα τέταρτο της παραγωγής των ΗΠΑ. Γι' αυτό η Ινδία, χώρα κατ' έσοχην γεωργική, εισάγει σάρι και ρίзи από το εξωτερικό για να καλύψει τις ανάγκες του πληθυσμού της και συνεχώς αντιμετωπίζει το φάσμα της πείνας.

Η δεκαετία της ανάπτυξεως και το εμπόριο

Η Γενική Συνέλευση του ΟΗΕ, το Δεκέμβρη του 1961, αποφάσισε να αφιερωθεί η δεκαετία 1961 — 1970 στην προσπάθεια για την ανάπτυξη των καθυστερημένων χωρών. Η Γενική Συνέλευση έβαλε σαν στόχο την άνοδο του εθνικού εισοδήματος των υπό ανάπτυξιν (όπως τις λένε, για να εξωραΐσουν την κατάστασή τους) χωρών κατά 5% τουλάχιστο το χρόνο κατά τη διάρκεια της δεκαετίας της ανάπτυξης. Αλλά και η ίδια με την απόφασή της αυτή αναγνώριζε, πως η ανάπτυξη θα είναι το αποτέλεσμα προσπαθειών στο έσωτερικό κάθε χώρας και ταυτόχρονα σε διεθνή κλίμακα. Γιατί ήταν φανερό πως αν δεν οργανώνονταν το παγκόσμιο εμπόριο σε νέες βάσεις, δεν ήταν δυνατό να πραγματοποιηθεί ο παραπάνω μετριοπαθής στόχος, που γίνεται ακόμα μικρότερος και συγκεκριμένα ή κατά 2,6% αύξηση του κατά κεφαλήν εισοδήματος, όταν πάρουμε υπ' όψη τη γοργή αύξηση του πληθυσμού των περιφερειακών χωρών.

Η εισήγηση του Αργεντινού οικονομολόγου Ραούλ Πρέμπις, που όρίστηκε από τον ΟΗΕ γραμματέας της Διάσκεψης για το Εμπόριο και την Ανάπτυξη αναφέρει ότι για να πετύχουν αυτό το 5% της άνοδου του εθνικού τους εισοδήματος, οι αναπτυσσόμενες χώρες, πρέπει να αυξάνουν τις εισαγωγές τους κατά 6% το χρόνο με στόχο την εί-

σαγωγή κεφαλαιουχικών αγαθών (μηχανικού εξοπλισμού κλπ.). Αλλά θα πρέπει τότε και οι εξαγωγές των χωρών αυτών να αυξάνονται ανάλογα, για να καλύψουν με το εισπραττόμενο συνάλλαγμα, την αύξηση των εισαγωγών. Και, όπως συμβαίνει και με την Ελλάδα, στις περισσότερες από τις αναπτυσσόμενες χώρες οι εξαγωγές είναι πολύ χαμηλότερες από τις εισαγωγές. Επομένως η αύξηση των εξαγωγών πρέπει να γίνει με μεγαλύτερους ρυθμούς.

Η πείρα της δεκαετίας 1950 — 1960 είναι αποθαρρυντική. Το ποσοστό της αύξησεως των εξαγωγών των αναπτυσσόμενων χωρών ήταν στο διάστημα αυτό μόνο 4% το χρόνο και, αν αφαιρέσουμε τις εξαγωγές των πετρελαιοειδών, ήταν πολύ μικρότερο. Κάτω από τις συνθήκες αυτές και έφ' όσον δεν γίνουν αλλαγές, το έλλειμμα του εμπορικού ισοζυγίου των καθυστερημένων χωρών θα μεγαλώνει κάθε χρόνο. Και να σκεφτεί κανείς ότι, σύμφωνα με τους υπολογισμούς του Ο. Η.Ε., αν κατορθώσουν να αυξήσουν κατά 5% το εθνικό τους εισόδημα οι καθυστερημένες χώρες, τα έλλειμματα των εμπορικών τους ισοζυγίων θα φτάσουν τα 20 δισεκατομμύρια δολάρια το 1970, δηλαδή στο τέλος της δεκαετίας της ανάπτυξης. Αν δε βρεθεί τρόπος να καλυφθεί το έλλειμμα, οι χώρες αυτές θα βρεθούν στην ανάγκη να σταματήσουν την προσπάθεια ανάπτυξής τους. Επίσης, με την κατά 5% το χρόνο αύξηση του εθνικού τους εισοδήματος, οι καθυστερημένες χώρες θα χρειαστούν, κατά τους υπολογισμούς του Πρέμπις, 80 χρόνια για να φτάσουν το σημερινό επίπεδο του κατά κεφαλήν εισοδήματος της Ευρώπης και άλλα 40 χρόνια για να φτάσουν το σημερινό επίπεδο των ΗΠΑ. Η άπαισιόδοξη αυτή προοπτική είναι άλλη μία απόδειξη της ανάγκης ριζικών αλλαγών στις αναπτυσσόμενες χώρες.

Η Πτώση των τιμών των βασικών προϊόντων και το εμπόριο με το δυτικό κόσμο

Οι καθυστερημένες χώρες είναι κατά βάση εξαγωγείς γεωργικών προϊόντων, μεταλλευμάτων και υγρών καυσίμων. Η κατάσταση των εξαγωγών των εμπορευμάτων αυτών χειροτερεύει από χρόνο σε χρόνο. Αντίθετα οι εξαγωγές των βιομηχανικών προϊόντων των δυτικών χωρών γίνονται όλο και με πιο ευνοϊκούς όρους.

Υποστηρίζεται πως οι όροι του εμπορίου των βασικών προϊόντων χειροτερεύουν από χρόνο σε χρόνο σε αναπτυσσόμενες και υποανάπτυκτες χώρες χωρίς διάκριση. Και πολλές αιτίες εξηγούν αυτή τη χειροτέρευση. Π.χ. η ζήτηση των τροφίμων μεγαλώνει με μικρότερους ρυθμούς από τη ζήτηση βιομηχανικών προϊόντων. Αυτό στις αναπτυσσόμενες χώρες οφείλεται στο γεγονός ότι οι ανάγκες σε είδη διατροφής και γενικά σε είδη πρώτης ανάγκης, έχουν βασικά και για το μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού ικανοποιηθεί. Για

(1) Υπολογισμός του MONTHLY BULLETIN OF STATISTICS, Νοέμβρ. 1963.

(2) THE AMERICAN METAL MARKET (14.2.62).

τις καθυστερημένες όμως χώρες, ή μικρή ζήτηση δέν όφείλεται παρά στη φτώχεια του πληθυσμού που δέν μπορεί νά αγοράσει όσα του χρειάζονται για νά ζήσει. Ό Πρέμπις ύπολογίζει ότι ή παραγωγή τών δημητριακών ως τό 1980 πρέπει νά ξεπεράσει τό σημερινό επίπεδο κατά ένα τρίτο, για νά καλύψει τις ανάγκες διατροφής του αύξανόμενου πληθυσμού τής γής.

Άλλη αίτία είναι ή ανάπτυξη τής παραγωγής τών συνθετικών προϊόντων. Π.χ. τό μαλλί και τό μπαμπάκι βρήκαν σοβαρούς ανταγωνιστές στις τεχνητές και συνθετικές ίνες (ραγιόν, τσελβόλ, νάϋλον και άλλες). Τό καουτσούκ, τό συνθετικό έλαστικό. Τό ξύλο και τό δέρμα στα πλαστικά, κλπ.

Οί βαθύτερες όμως αίτίες για τή χειροτέρευση αυτή τών όρων του έμπορίου είναι άλλες:

1) Η αύξηση τής παραγωγής άγροτικών προϊόντων στις αναπτυγμένες δυτικές χώρες και κατά συνέπεια ή μείωση τής ζήτησεως τών προϊόντων αυτών από τό έξωτερικό. Υπολογίζεται ότι από τά γεωργικά προϊόντα τής εύκρατης ζώνης μόνο τό 20% περνάει από τό διεθνές έμπόριο. Τά 80% πηγαίνουν στην έσωτερική κατανάλωση τών χωρών που τά παράγουν.

Τό φαινόμενο αυτό είναι μιá τάση που γίνεται όλο και πιό έντονη, όσο περνούν τά χρόνια. Παράδειγμα, οί χώρες τής Ε.Ο.Κ. άνεβάζουν έντατικά τή γεωργική τους παραγωγή και παίρνουν μέτρα δασμολογικής και ποικιλόμορφης προστασίας της με τή λεγόμενη έναρμόνιση τών τιμών τών γεωργικών προϊόντων. Κάτι ξέρει ή Έλλάδα από τήν επίμονη άρνηση τής ΕΟΚ νά επέκτείνει τήν προστασία αυτή και στα έλληνικά άγροτικά προϊόντα.

2) Η έξαγωγή τών γεωργικών πλεονασμάτων τών αναπτυγμένων χωρών σε βάρος τής ντόπιας παραγωγής όρισμένων ή τών έξαγωγών άλλων καθυστερημένων χωρών, με άποτέλεσμα τό φρενάρισμα τής ανάπτυξης τής οικονομίας τους.

Ό παρακάτω πίνακας που προέρχεται από τήν έτήσια έκθεση του ΓΚΑΤΤ του 1962 δείχνει τήν μεγάλη αύξηση τών έξαγωγών και τών βιομηχανικών ειδών και τών βασικών προϊόντων τών έκβιομηχανισμένων καπιταλιστικών χωρών, σε σύγκριση με τις έξαγωγές τών καθυστερημένων χωρών.

Έξαγωγές 1960 Αύξηση σε σχέ-
σε δισ. δολλ. ση με τό 1953

	Βιομ. Κρατ.	Καθ. Κρατ.	Βιομ. Κρατ.	Καθ. Κρατ.
Τρόφιμα	11,5	10,5	44%	10%
Πρώτες ύλες	8,4	8,4	71%	24%
Καύσιμα	3,3	7,7	23%	63%
Βιομηχ. είδη	55,3	4,4	93%	41%

Τό μεγάλο ποσοστό αύξήσεως τών έξαγωγών καυσίμων τών καθυστερημένων χωρών ό-

φείλεται σε γεωλογικά αίτια, δηλαδή στο γεγονός ότι κυρίως σ' αυτές ύπάρχουν κοιτάσματα του πετρελαίου. Άλλά, όπως είναι γνωστό, ή έκμετάλλευση τών πετρελαίων είναι στα χέρια όχι τών χωρών που τά παράγουν, αλλά τών μεγάλων μονοπωλιακών συγκροτημάτων του πετρελαίου.

3) Η πτώση τών τιμών τών πρώτων ύλων που παράγονται από νεοαπελευθερωμένες χώρες σαν συνέπεια μπουκοταρίσματος από τά διεθνή καπιταλιστικά μονοπώλια. (3) Παράδειγματος χάρη, στη Γαλλία κατά τό πρώτο έξάμηνο του 1963, οί εισαγωγές λαχανικών από τήν Άλγερία μειώθηκαν κατά 15% σε σχέση με τήν ίδια περίοδο του περασμένου χρόνου (4). Η μείωση αυτή ήταν άμεσο άποτέλεσμα τής δημιουργίας έλεύθερου άλγερινού κράτους.

Οί ζημιές που ύφίστανται οί καθυστερημένες χώρες από τήν πολιτική αυτή τών διακρίσεων σε βάρος τους είναι τεράστιες. Ό πρώην πρόεδρος τής Βραζιλίας Γκουλάρ είχε δηλώσει ότι ό όγκος τών βραζιλιανών έξαγωγών (άντίθετα από τήν προηγούμενη περιπτώση τών άλγερινών λαχανικών) από 4,3 έκατομμύρια τόννους τό 1954 άνέβηκε σε 12,4 έκατομμύρια τόννους τό 1962, δηλαδή σχεδόν τριπλασιάσθηκε. Στο ίδιο διάστημα τά έσοδα τής χώρας αυτής από τις εισαγωγές παρουσίασαν πτώση από 1562 σε 1214 έκατομμύρια δολάρια! Δέν είναι δύσκολο νά καταλάβει κανείς γιατί ύπήρξε τόση προθυμία και τόση χαρά για τήν ανατροπή του Γκουλάρ που έβλεπε καθαρά τήν πραγματικότητα και που είχε τό θάρρος νά τήν καταγγέλλει.

Η πώληση με ζημία τών γεωργικών τους προϊόντων από διάφορες μη εύρωπαϊκές χώρες, Ισοδυναμεί με έμμεση επίδότηση ενός δισεκατομμυρίου δολλαρίων προς τή βρετανική οικονομία και 600 εκατ. δολλαρίων προς τή γερμανική οικονομία.

Γενικά ύπολογίζεται ότι οί λιγώτερο αναπτυγμένες χώρες τής Άσίας, Άφρικής και Λατινικής Άμερικής χάνουν 16 δισεκατομμύρια δολάρια τό χρόνο από τό άνισο έμπόριο και μόνο. Και τό ποσό αυτό κάθε χρόνο και μεγαλώνει.

Υποστηρίζεται από πολλούς ότι ό έξωτερικός δανεισμός βοηθάει στην άνόρθωση τής ζημιάς που γίνεται στις καθυστερημένες χώρες από τή χειροτέρευση τών όρων του έμπορίου. Άλλά, σύμφωνα με τους ύπολογισμούς του ΟΙΗΕ (5), στη Λατινική Άμερική από τό 1950 ως τό 1961 εισήχθησαν (δά-

(3) Βλ. συνέντευξη του Γιουγκοσλαβού καθηγητή Στανόβνικ στη Ν. Οικονομία — Μάιος 1964, σ. 494 κ.έ.

(4) Ν. Σεμίν: Η οικονομική συνεργασία τά προβλήματα και οί προοπτικές της — LA VIE INTERNATIONALE, Μάρτιος 1964, σ. 74.

(5) Εισήγηση Πρέμπις, σελ. 19.

νεια, επενδύσεις, στρατιωτική βοήθεια κλπ) κεφάλαια 9,6 δισεκ. δολλαρίων. Στο ίδιο χρονικό διάστημα, τα έμβάσματα (κέρδη, τόκοι, κλπ.) από τη Λατινική 'Αμερική στο έξωτερικό έφτασαν τα 13,4 δισεκ. δολάρια. Καί η ζημιά της από τη χειροτέρευση των όρων του έμπορίου έφτασε τα 10,1 δισεκ. δολάρια!

Έδω θα πρέπει να υπενθυμίσουμε πώς, σ' όσες χώρες τα μονοπώλια των δυτικών χωρών έχουν δικές τους επιχειρήσεις, εκεί τα πράγματα είναι πιο χτυπητά. 'Ο πρώην ύπουργός Έμπορίου της Σαουδικής 'Αραβίας σείχης 'Αϊδουλάχ Ταρινύ έγραφε στη λιθανέζικη έφημερίδα «'Αλ 'Ανθάρ», πώς η έξορυξη ενός βαρελιού πετρελαίου στις αραβικές χώρες και στην Περσία στοιχίζει 0,5 σέντς ενώ στις ΗΠΑ στοιχίζει 112 σέντς. Βέβαια στην 'Αραβία το μεροκάματο των εργατών πετρελαίου είναι το ένα δέκατο του ημερομισθίου των 'Αμερικανών συναδέλφων τους. Όμως τα πετρελαιοειδή που παράγονται από το πετρέλαιο της Μέσης 'Ανατολής πωλούνται όσο και εκείνα που γίνονται από τα αμερικανικά πετρέλαια.

Το κόστος του βωξίτη που παράγεται στις ΗΠΑ διπλασιάστηκε από το 1933 ως τις 1959, ενώ το κόστος του βωξίτη της Βρετανικής και της Ολλανδικής Γουϊάνας έμεινε σχεδόν στα επίπεδα του 1938. Τα μονοπώλια όμως του αλουμινίου ανέβασαν τις τιμές του μετάλλου αυτού από το 1948 ως το 1959 κατά 78%.

Το ΓΚΑΤΤ και οί καθυστερημένες χώρες

Το 1946, άμέσως μετά το δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο, συνήλθε στην 'Αβάνα μία διεθνής έμπορική διάσκεψη, στην οποία κυριαρχούσαν οί ιδέες του ελεύθερου ανταγωνισμού και οί προσπάθειες για την άποκατάσταση της προπολεμικής κατάστασης των πραγμάτων(6). 'Η διάσκεψη αυτή διατύπωσε ένα σύνολο κανόνων και αρχών και απέφασισε την ίδρυση μίας διεθνούς οργάνωσης έμπορίου, που όμως δεν δημιουργήθηκε ως τα σήμερα.

Τόν επόμενο χρόνο, στη Γενεύη, μία διάσκεψη που οργανώθηκε από τις κυριώτερες καπιταλιστικές χώρες προχώρησε στη σύναξη μίας «Γενικής Συμφωνίας για τους Δασμούς και το Έμπόριο». Τα αρχικά της συμφωνίας αυτής στα άγγλικά (GENERAL AGREEMENT ON TARIFFS AND TRADE) σχηματίζουν τη λέξη ΓΑΤΤ. 'Ο μηχανισμός του ΓΚΑΤΤ βασίζεται σε δυο αρχές, 1) στον ελεύθερο ανταγωνισμό με την άφαίρεση κάθε έμποδίου που στέκεται στο δρόμο του και 2) στη ρυθμιστική λειτουργία των δασμών. Σημειώνουμε πώς στο ΓΚΑΤΤ δέ μετέχει η ΕΣΣΔ και οί περισσότερες σοσιαλιστικές χώρες.

Όπως όμως παρατηρεί ο Πρέμπις στην

(6) Εισήγηση Πρέμπις, σελ. 27.

εισήγησή του, η αρχή του ελεύθερου ανταγωνισμού δεν μπορεί να εφαρμοστεί ανάμεσα σε χώρες που έχουν διαφορετικό βαθμό οικονομικής ανάπτυξης. Γιατί αν οί καθυστερημένες χώρες, που ζητούν δικαιολογημένα δασμολογικές διευκολύνσεις από τις αναπτυγμένες χώρες, παραχωρήσουν παρόμοιες διευκολύνσεις, είναι φυσικό πώς οί οικονομικά ισχυρές χώρες θα πλημμυρίσουν την αγορά των άλλων με καλύτερα και πιο ανταγωνιστικά προϊόντα, που θα πνίξουν την ανάπτυξή τους.

Επιμένως το ΓΚΑΤΤ, δέ μπορεί να χρησιμοποιήσει σαν πλαίσιο για την ανάπτυξη των καθυστερημένων χωρών. Γιατί το ΓΚΑΤΤ είναι ο οργανισμός που προσπαθεί να έναρμονίσει τα συμφέροντα των αναπτυγμένων καπιταλιστικών χωρών.

Με την ευκαιρία αυτή, σημειώνουμε, πώς η διάσκεψη του ΓΚΑΤΤ στη Γενεύη απ' τις 4 ως τις 6 Μαΐου 1964, σκοπό είχε να λύσει τις αντιθέσεις ανάμεσα στις ΗΠΑ και την ΕΟΚ. 'Ο δολοφονημένος πρόεδρος των ΗΠΑ είχε προτείνει τη σύγκληση της διάσκεψης αυτής, για να μελετηθεί η γενική μείωση των δασμών κατά 50%. Γι' αυτό κι η διάσκεψη ονομάστηκε «γύρος Κέννεντυ». Με τον τρόπο αυτό οί ΗΠΑ προσπαθούσαν να ξεπεράσουν τα έμπόδια που έβαζαν οί χώρες της ΕΟΚ και ιδιαίτερα η Γαλλία στην εισαγωγή αμερικανικών προϊόντων (είναι γνωστός από τις έφημερίδες ο περίφημος πόλεμος των πουλερικών ανάμεσα στις ΗΠΑ και την Ε.Ο.Κ.). Στη διάσκεψη αυτή επρόκειτο να μελετηθούν τα προϊόντα που θα έπρεπε να εξααιρεθούν από τη μείωση των δασμών και προβλέπονταν μεγάλη μάχη, γιατί από τις εξαιρέσεις θα κρίνονταν ποιός θα ήταν ο νικητής του γύρου αυτού. 'Υστερ' από πολλές συζητήσεις, σημειώθηκε η αναβολή της διασκέψεως για τις αρχές του 1965(7), γιατί οί ενδιαφερόμενοι δέ μπορούσαν να συμφωνήσουν.

Οί Οικονομικές Ένώσεις των δυτικοευρωπαϊκών χωρών και οί καθυστερημένες χώρες

'Από τότε που ιδρύθηκε η ΕΟΚ και η Ε.Φ.Τ.Α. (Ευρωπαϊκή Ένωση Έλευθέρων Συναλλαγών, που κάτω από την ηγεσία της 'Αγγλίας είναι το αντίβαρο της ΕΟΚ) παρουσιάζεται το εξής φαινόμενο: Οί χώρες της κάθε ένότητας προσπαθούν να αύξήσουν το έμπόριό τους, πρώτα μέσα στη δική τους κοινότητα, ύστερα με τις άλλες βιομηχανικές καπιταλιστικές χώρες και τελευταία με τον υπόλοιπο κόσμο.

'Ο παρακάτω πίνακας από την έκθεση του ΓΚΑΤΤ του 1963(8) δείχνει τις εξαγωγές

(7) Δελτίον Συνδ. Έλλήνων Βιομηχάνων 15.5.64

(8) Κ. Χατζηαργύρη : 'Η Παγκόσμια Διασκέψη Έμπορίου, Νέα Οικονομία — 'Απρίλ. 1964.

σὲ κεφαλαιουχικὰ ἀγαθὰ (μέσα παραγωγῆς) τῶν χωρῶν τῆς ΕΟΚ, τῆς ΕΦΤΑ καὶ τοῦ συνόλου τοῦ Δυτικοῦ κόσμου στὰ χρόνια 1958, 1960 καὶ 1962, σὲ δισεκατομμύρια δολλάρια φόμπ:

Προέλευση	χρόνια	Πρὸς βιομηχαν. χώρες		Στὸν ὑπόλοιπο κόσμο	
		1958	1960	1958	1960
ΕΟΚ	1958	3,37	2,24		
	1960	4,67	2,63		
	1962	6,56	2,71		
ΕΦΤΑ	1958	2,25	2,51		
	1960	2,75	2,73		
	1962	3,63	2,78		
Σύνολο Δυτ. κόσμου	1958	8,27	8,07		
	1960	11,07	8,79		
	1962	14,59	9,15		

Ὁ πίνακας σὺντος δείχνει πὼς τὸ 1958 οἱ ἐξαγωγὲς κεφαλαιουχικῶν ἀγαθῶν τῶν ΗΠΑ, τῆς ΕΟΚ καὶ τῆς ΕΦΤΑ πρὸς τὸν ὑπόλοιπο κόσμο ἦσαν ἴσες πρὸς τὶς ἐξαγωγὲς ποὺ πραγματοποιοῦσαν μέσα στὸ δικό τους χωρὸ. Ἐνῶ σήμερα οἱ ἐξαγωγὲς τους ἔχουν στραφεῖ ἀποφασιστικὰ μέσα στὸ δικό τους χωρὸ. (Αὔξησι, ἀπὸ τὸ 1958 ὡς τὸ 1962, κατὰ 70% ἀπέναντι σὲ αὔξησι 10% τῶν ἐξαγωγῶν τῶν εἰδῶν τους αὐτῶν πρὸς τὸν ὑπόλοιπο κόσμο).

Αὐτὸ ἄμεσα σημαίνει πὼς προωθοῦν τὴν ἀνάπτυξη τῆς βιομηχανίας τους ἀκόμα περισσότερο, σὲ βάρος τῆς βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως τῶν καθυστερημένων χωρῶν. Ἡ σύγκρισι γιὰ τὶς τελευταῖες εἶναι ἀκόμα πιὸ χειρότερη, ἂν λάβουμε ὑπ' ὄψη πὼς στὴν ἔννοια «ὑπόλοιπος κόσμος» περιλαμβάνονται καὶ οἱ σοσιαλιστικὲς καὶ οἱ καθυστερημένες καθὼς καὶ χώρες ὅπως ἡ Αὐστραλία, Νέα Ζηλανδία καὶ Νότ. Ἀφρική.

Ἡ ἐκβιομηχάνισι τῶν καθυστερημένων χωρῶν ζωτικὴ ἀνάγκη γιὰ τὴν Παγκόσμια οἰκονομία

Εἶναι ὅμως φανερό, πὼς ὅσο ἐμποδίζεται ἡ βιομηχανικὴ ἀνάπτυξη τῶν καθυστερημένων χωρῶν δὲ μπορούμε νὰ μιλάμε γιὰ βελτίωσι τῶν ὄρων τοῦ παγκόσμιου ἐμπορίου. Ὁ Δυτικὸς κόσμος δὲ θέλει νὰ ἐπιτρέψει τὴ βιομηχανικὴ ἀνάπτυξη τῶν χωρῶν αὐτῶν, γιὰ τὴν οἱ ἐξαγωγὲς τῶν βιομηχανικῶν προϊόντων του πρὸς αὐτὲς τοῦ ἀποφέρουν τεράστια κέρδη. Καὶ ὅμως ὅσο συνεχίζεται καὶ ἐντείνεται ἡ κατάστασι αὐτή, θάρθει μιὰ στιγμὴ ποὺ οἱ καπιταλιστικὲς χώρες δὲ θὰ μπορούν πιά νὰ πουλήσουν τὰ προϊόντα τους στὸν τρίτο κόσμο, γιὰ τὴν δὲν θὰ ἔχει πιά τὴ δυνατότητα νὰ τὰ πληρώσει. Αὐτὸ τὸ σημεῖο ἰδιαίτερα τὸ ἐπισημαίνουν διορατικοὶ οἰκονομολόγοι στὴ Δύσι, ὅπως ὁ Γραμματέας τῆς Διάσκεψης Ἐμπορίου καὶ Ἀναπτύξεως Ραούλ Πρέμπις.

Ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ἀναγνωρίζεται πιά πλατεῖα στοὺς κύκλους τοῦ ΟΗΕ, πὼς χωρὶς ἐκβιομηχάνισι καὶ ἐξαγωγὲς τῶν βιομη-

χανικῶν προϊόντων τῶν ὑπανάπτουκτων χωρῶν δὲν εἶναι δυνατὸ νὰ βελτιωθοῦν οἱ ὅροι τοῦ παγκόσμιου ἐμπορίου, μιὰ καὶ τὸ ἐμπόριο τῶν πρώτων ὑλῶν ὄλο καὶ χειροτερεύει ὅπως εἴπαμε πιὸ πάνω.

Καὶ ἡ ἐκβιομηχάνισι τῶν καθυστερημένων χωρῶν πρέπει νὰ γίνῃ τολμηρὰ καὶ σὲ μεγάλη κλίμακα. Δὲ σώζει τὴν κατάστασι ἡ δημιουργία μικρῶν δασμοβίωτων βιομηχανιῶν, ποὺ περιορίζονται στὴν παραγωγή εἰδῶν γιὰ ἀντικατάστασι τῶν εἰσαγομένων εἰδῶν. Χρειάζονται μεγάλες σύγχρονες βιομηχανίες, ποὺ θὰ μπορέσουν νὰ ἀξιοποιήσουν τὶς σύγχρονες τεχνολογικὲς κατακτήσεις γιὰ νὰ παράγουν σὲ χαμηλὸ κόστος, ὄχι μόνο γιὰ τὴν ἐσωτερικὴ ἀγορά, ἀλλὰ καὶ γιὰ τὶς γειτονικὲς χώρες. Χρειάζεται δηλαδὴ ἓνα εἶδος καταμερισμοῦ ἀνάμεσα στὶς ἀναπτυσσόμενες χώρες, ποὺ θὰ τοὺς ἐπιτρέψει νὰ καλύψουν ἀμοιβαῖα τὶς ἀνάγκες τους καὶ νὰ κάνουν καὶ ἐξαγωγὲς πρὸς τὸν ὑπόλοιπο κόσμο.

Ἐδῶ προβάλλουν τρία προβλήματα: 1) μορφή καὶ ὅροι τῆς χρηματοδοτήσεως γιὰ τέτοια μεγάλα ἔργα, 2) ποιὸς θὰ εἶναι ὁ φορέας τῶν ἐπενδύσεων αὐτῶν καὶ 3) ποιὲς εἶναι οἱ πιὸ κατάλληλες ἐσωτερικὲς συνθήκες γιὰ μιὰ τέτοια ἀνάπτυξη.

Γιὰ τὸ πρῶτο θὰ μιλήσουμε παρακάτω.

Ὅσο γιὰ τὸν φορέα αὐτῶν τῶν μεγάλων ἐπενδύσεων στὶς καθυστερημένες χώρες εἶναι ὀλοφάνερο, πὼς ὁ ἰδιωτικὸς τομέας στὶς χώρες αὐτὲς δὲ μπορεῖ νὰ διαθέτῃ τέτοιους πόρους. Μόνο τὸ κράτος θὰ εἶναι σὲ θέση νὰ συγκεντρώσει τὰ ἀπαιτούμενα κεφάλαια ἢ νὰ διαπραγματευτῇ τὴν εἰσαγωγή τους ἀπὸ τὸ ἐξωτερικὸ χωρὶς καταθλιπτικοὺς γιὰ τὴν ἐθνικὴ οἰκονομία ὄρους.

Τέτοιας πνοῆς ἔργα χρειάζονται καὶ ἀντίστοιχη πολιτικὴ κατάστασι, ποὺ νὰ τὰ εὐνοεῖ. Εἶναι φυσικὸ οἱ μεγαλογαιοκτῆμονες κι' ὅσοι ἐκπροσωποῦν ξένα συμφέροντα σὲ μιὰ χώρα, νὰ μὴ θέλουν τὴν ἐφαρμογὴ μιᾶς τέτοιας οἰκονομικῆς πολιτικῆς. Οἱ πρῶτοι γιὰ τὴν ἀγροτικὴ μεταρρύθμισι θὰ καταργήσουν τὰ προνόμια τους κι' οἱ ἄλλοι γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῆς ἐθνικῆς οἰκονομίας θὰ περιορίσει ἢ θὰ καταργήσουν τὰ κέρδη τους. Ἡ περιπτώσι τῆς ἀνατροπῆς τοῦ Γκουλάο στὴ Βραζιλία δείχνει ὡς ποὺ φέρνουν οἱ κύκλοι αὐτοὶ τὴν ἀντίθεσή τους σὲ κάθε προσπάθεια ἐσωτερικῆς ἀλλαγῆς, ποὺ ἀποβλέπει σὲ ἀναδιάρθρωσι τῆς οἰκονομίας μὲ σκοπὸ τὴν ἀνάπτυξη τῶν καθυστερημένων χωρῶν. Ἀντίθετα εἶναι ἐπιβεβαιωμένο πιά ἀπὸ τὴν ἱστορία, πὼς οἱ δημοκρατικὲς καὶ σοσιαλιστικὲς λύσεις βοηθοῦν τὶς καθυστερημένες χώρες νὰ ξεπεράσουν τὴν καθυστέρησή τους μὲ γιγάντια βήματα, χωρὶς νὰ χρειάζεται 80 καὶ 100 χρόνια γιὰ νὰ ἀνεβάσουν τὸ βιοτικὸ τους ἐπίπεδο.

Οἱ Σοσιαλιστικὲς χώρες καὶ ὁ τρίτος κόσμος

Ὅπως λέει ὁ Πρέμπις στὴν εἰσήγησή του, πρὶν ἀπὸ τὶς νικηφόρες ἐπαναστάσεις ποὺ

ἄλλαξαν τὴν οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ δομὴ τους, οἱ σοσιαλιστικὲς χώρες ἦταν σὸν τὶς σημερινὲς ὑπανάπτυκτες. Προμήθευαν πρῶτες ὕλες στὶς ἀναπτυγμένες δυτικὲς χώρες καὶ εἶχαν ἐλάχιστες ἐμπορικὲς σχέσεις μεταξύ τους καὶ μὲ τὸν ὑπόλοιπο κόσμο. Σήμερα, ἡ βιομηχανικὴ παραγωγή τους εἶναι τὸ ἕνα τρίτο τῆς παγκόσμιας παραγωγῆς. Ἀλλὰ τὸ μερίδιό τους στὸ παγκόσμιο ἐμπόριο εἶναι ἀκόμα μικρό.

Ὅταν λάβαμε ὑπ' ὄψη τὴν ἔκταση καὶ τοὺς ρυθμοὺς ἀναπτύξεως τῆς παραγωγῆς τους, καθὼς καὶ τὴν αὐξηση τῶν ἐμπορικῶν τους σχέσεων μὲ τὸν ὑπόλοιπο κόσμο, βλέπουμε ὅτι ἡ σημασία τους στὸ παγκόσμιο ἐμπόριο θὰ μεγαλώνει ὄλο καὶ πιὸ πολὺ.

Οἱ δύο παρακάτω πίνακες βασίζονται σὲ στοιχεῖα τοῦ Γραφείου Στατιστικῆς τοῦ Ο.Η.Ε.

Ἐξαγωγὲς τῶν χωρῶν τῆς ΚΟΜΕΚΟΝ

(Σὲ ἑκατομμύρια δολλάρια)

	1955	1962	Αύξηση % τὸ χρόνο
Πρὸς χώρες τῆς ΚΟΜΕΚΟΝ :	4.750	10.150	11,5
Στὸν ὑπόλοιπο κόσμο :	1.900	4.760	14,0
1) Σὲ βιομηχανικὲς καπιταλ. χώρες : ..	1.480	2.750	9,3
2) Σὲ ἀναπτυσσόμενες χώρες :	420	1.910	24,0
Σύνολο ἐξαγωγῶν :	7.950	15.770	10,4

Ἐξαγωγὲς τῶν ἀναπτυσσόμενων χωρῶν

(Σὲ ἑκατομμύρια δολλάρια)

	1955	1962	Αύξηση % τὸ χρόνο
Πρὸς βιομηχανικὲς καπιταλ. χώρες :	17.120	21.030	2,9
Πρὸς ἀναπτυσσόμενες χώρες :	5.840	6.550	1,6
Πρὸς τὶς χώρες τῆς ΚΟΜΕΚΟΝ :	445	1.420	18,0
Σύνολο ἐξαγωγῶν :	23.957	29.630	3,1

Ἀπὸ τοὺς πίνακες αὐτοὺς τοῦ Ο.Η.Ε. προκύπτει ὅτι τὸ ποσοστὸ αὐξήσεως τῶν ἐξαγωγῶν τῶν σοσιαλιστικῶν χωρῶν πρὸς τὸν ὑπανάπτυκτο κόσμο ἀνάμεσα στὸ 1955 καὶ στὸ 1962 ἦταν 25% τὸ χρόνο! Χωρὶς νὰ ὑπολογίζεται καὶ ἡ Κίνα.

Οἱ ὑπολογισμοὶ τῆς ΚΟΜΕΚΟΝ (Συμβουλίου Ἀμοιβαίας Οἰκονομικῆς Βοηθείας) εἶναι διαφορετικοί. Σύμφωνα μ' αὐτούς, τὸ ἐμπόριο τῶν χωρῶν τῆς Κομεκόν ἦταν κατὰ 80% μεγαλύτερο σὲ ὄγκο στὶς περιόδους αὐτές. Πάντως καὶ μὲ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Ο.Η.Ε. (Γραμματείας τῆς Οἰκονομικῆς Ἐπιτροπῆς γιὰ τὴν Εὐρώπη) προβλέπεται ὅτι οἱ συνολικὲς εἰσαγωγὲς τῶν χωρῶν τῆς Κομεκόν ἀπ' ὄλο τὸν ἄλλο κόσμο, ἀπὸ 15,2 δισεκ. δολλάρια τοῦ 1962 θὰ φτάσουν τὰ 30 δισεκ. τὸ 1970 καὶ θὰ ξεπεράσουν τὰ 50 δισεκ. τὸ 1980.

Τὸ σημερινὸ ποσοστὸ τῶν ἀναπτυσσόμενων χωρῶν στὸ ἐμπόριο αὐτὸ εἶναι περίπου 10% τοῦ συνόλου. Ἄν τὸ ποσοστὸ αὐτὸ ἔμενε στὶς ἴδιες ἀναλογίες, τότε τὸ μερίδιό τους ἀπὸ 1,4 δισεκ. δολλάρια τοῦ 1962, θὰ ἔφτανε τὰ 3 δισεκ. τὸ 1970 καὶ πάνω ἀπὸ 5 δισεκ. δολλάρια τὸ 1980 (9).

Ἀλλὰ σύμφωνα μὲ τὴν ἀνακοίνωση τῆς Σοβιετικῆς ἀντιπροσωπείας στὴ διάσκεψη ἐμπορίου καὶ ἀναπτύξεως, μόνο ἡ Σοβιετικὴ Ἐνωση τὸ 1963 πραγματοποιοῖ ἀνταλλαγές

μὲ τὶς χώρες αὐτὲς ὕψους 1,6 δισεκ. δολλαρίων. Τὸ 1970 οἱ ἀνταλλαγές αὐτὲς θὰ φτάσουν τὰ 3,6 δισεκ. δολλάρια καὶ τὸ 1980 θὰ ξεπεράσουν τὰ 10 δισεκ. δολλάρια.

Καὶ πιὸ συγκεκριμένα ἡ αὐξηση τῶν εἰσαγωγῶν τῆς, θὰ πάρει τοὺς ἀκόλουθους ρυθμοὺς :

(Σὲ τόνους):

	1963	1970	1980
Κακάο:	54.000	120.000	350.000
Καφές:	29.100	60.000	120.000
Ἐσπεριδοειδῆ:	60.200	180.000	750.000
Φοινικέλαιο καὶ ἄλλα λάδια:	212.000	300.000	1000.000

Ἐπὶ πλέον ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. θὰ αὐξήσει τὶς εἰσαγωγὲς μπαμποκιού, γιούτας, μαλλιού, μπανανῶν, ἀνανᾶ, μπαχαρικῶν, μεταλλευιάτων, πρῶτων ὑλῶν τῆς χημ. βιομηχανίας, καθὼς καὶ μεγάλες ποσότητες ἔτοιμων καὶ μισοκατεργασμένων βιομηχανικῶν προϊόντων τῶν βιομηχανιῶν ποὺ δημιουργοῦνται στὶς χώρες αὐτὲς μὲ τὶς σοβιετικὲς πιστώσεις. Φυσικά, ἡ τελευταία αὐτὴ στατιστικὴ ἀφορᾶ μόνο τὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση. Τὸ ἐμπόριο τῶν ἄλλων χωρῶν τῆς Κομεκόν καθὼς καὶ τῆς Κίνας μὲ τὶς ἀναπτυσσόμενες χώρες θὰ αὐξάνεται καὶ αὐτὸ ἀνάλογα. Ἐτσι ἡ συμμετοχὴ τῶν σοσιαλιστικῶν χωρῶν στὸ ἐμπόριο μὲ τὸν τρίτο κόσμο θὰ αὐξάνεται μὲ ταχύτατους ρυθμούς.

(9) Εἰσήγηση Πρέμπις, σελ. 91.

Χα ρ α κ τ ή ρ α ς τ ῶ ν ἑ μ π ο ρ ι κ ῶ ν
σ χ έ σ ε ω ν τ ῶ ν σ ο σ ι α λ . χ ω ρ ῶ ν
μ ἔ τ ὸ ν τ ρ ῖ τ ο κ ὄ σ μ ο .

Ἐκεῖνο ὅμως πού ἔχει τεράστια σημασία, εἶναι ἡ φύση τῶν ἐξαγωγῶν τῶν σοσιαλιστικῶν χωρῶν πρὸς τὶς ἀνοπτυσσόμενες χώρες. Ὁ κύριος ὄγκος τους εἶναι ἐξαγωγές μέσω παραγωγῆς καὶ ἰδιαίτερα βιομηχανικῶν συγκροτημάτων. Σήμερα οἱ χώρες τῆς Κομεκὸν δίνουν οἰκονομικὴ καὶ τεχνικὴ βοήθεια γιὰ τὴν κατασκευὴ 1.100 βιομηχανικῶν συγκροτημάτων καὶ ἄλλων σχεδίων σὲ 40 ἀνοπτυσσόμενες χώρες. Ἀνάμεσα σ' αὐτὰ εἶναι 178 ἔργα στὴν Αἴγυπτο, 166 στὴν Ἰνδία, 50 στὴν Ἰνδονησία, 17 στὸ Μαλί, 9 στὴν Ἀργεντινὴ καὶ 10 στὴ Βραζιλία.

Ἐπίσης οἱ σοσιαλιστικὲς χώρες καταβάλλουν μεγάλη προσπάθεια γιὰ νὰ βοηθήσουν τὶς ἀνοπτυσσόμενες χώρες νὰ ἀναλάβουν μόνες τους τὴν προσπάθεια γιὰ τὴν ἀνάπτυξή τους. Μέχρι τὸ τέλος τοῦ 1962, οἱ εἰδικοὶ τῆς Κομεκὸν εἶχαν ἐκπαιδεύσει πάνω ἀπὸ 50.000 τεχνίτες στοὺς τόπους ἐκτελέσεως τῶν σχεδίων αὐτῶν. Τὸ 1962 οἱ χώρες τῆς Κομεκὸν ἔστειλαν 7.000 εἰδικούς στὰ νεοαπελευθερωμένα κράτη, στὰ πλαίσια τῆς τεχνικῆς βοήθειας. Πάνω ἀπὸ 10.000 νέοι ἀπὸ τὴν Ἀσία, τὴν Ἀφρικὴ καὶ τὴν Λατινικὴ Ἀμερικὴ σπουδάζουν σὲ ἐκπαιδευτικὰ ἰδρύματα τῶν χωρῶν τῆς Κομεκὸν. Ἡ ἐκπαιδευτικὴ βοήθεια δημιουργεῖ τὰ στελέχη πού θὰ σηκώσουν τὸ βᾶρος τῆς ἀναπτύξεως.

Ἐκεῖνο πού ἔχει ἰδιαίτερη σημασία εἶναι τὸ γεγονός ὅτι ἡ τεχνικὴ βοήθεια πρὸς τὶς ἀνοπτυσσόμενες χώρες χορηγεῖται ὄχι μόνο ἀπὸ τὴ Σοβιετικὴ Ἐνωση, τὴν Τσεχοσλοβακία καὶ τὴν Ἀνατολικὴ Γερμανία, ἀλλὰ καὶ ἀπὸ τὶς ἄλλες σοσιαλιστικὲς χώρες πού μέχρι πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια δὲν εἶχαν καμμιά διαφορὰ ἀπὸ τὶς χώρες πού βοηθοῦν σήμερα.

Μέχρι τὸ τέλος τοῦ 1962, οἱ πιστώσεις πού εἶχαν δώσει οἱ χώρες τῆς Κομεκὸν σὲ ἀνοπτυσσόμενες χώρες, εἶχαν ξεπεράσει τὰ 3,5 δισεκ. ρούβλια (3,85 δισεκ. δολλάρια). Πάνω ἀπὸ τὸ μισὸ τῶν πιστώσεων αὐτῶν χρησιμοποιήθηκε γιὰ τὴ δημιουργία μονάδων βαριάς βιομηχανίας (μεταλλουργίας, μηχανουργίας, ἠλεκτροπαραγωγῆς, κλπ.). Οἱ πιστώσεις γενικὰ εἶναι μακροπρόθεσμες καὶ μὲ εὐνοϊκούς ὄρους. Τὰ ἔργοστάσια πού ἰδρύονται ἀνήκουν στὴ χώρα στὴν ὁποία οἰκοδομοῦνται (συνήθως κρατικὴ ἰδιοκτησία). Ἡ ἐξόφληση τῶν πιστώσεων γίνεται σὲ 10—15 χρόνια μὲ ἐτήσιο τόκο 2—2,5% καὶ ὄχι σὲ μετρητά, ἀλλὰ σὲ προϊόντα τῶν πιστοληπτικῶν χωρῶν, ἀγροτικὰ καὶ βιομηχανικά. (10)

Τὸ περιοδικὸ «Νέα Ἀφρικὴ», πού βγαίνει στὸ Λονδίνο, ἔγραφε σχετικὰ σ' ἓνα τελευταῖο τεύχος του: «Ἡ βοήθεια τῶν ἀνατολικῶν χω-

ρῶν ξεκινάει ἀπὸ τὴν ἀρχὴ ὅτι ἡ βιομηχανοποίηση τῶν νέων χωρῶν καὶ ἡ χρηματοδότηση μεγάλων βιομηχανικῶν ἐγκαταστάσεων εἶναι ἓνας σίγουρος τρόπος γιὰ τὴν ἐξασφάλιση τῆς ἀνεξάρτητης βιομηχανικῆς ἀναπτύξεως τῶν χρηματοδοτούμενων χωρῶν. Οἱ ὑποανάπτυκτες χώρες ἀμέσως ἔνοιωσαν, πὼς μιὰ παράμοια πολιτικὴ ἀνταποκρίνεται σὲ βασικὲς τους ἐπιδιώξεις. Αὐτὴ ἡ ἐπαναστατικὴ πρωτοβουλία τῆς Ἀνατολῆς στὸ χαρακτῆρα τῆς οἰκονομικῆς τῆς βοήθειας, ἔκανε τὴ Δύση νὰ ἐγκαταλείψει τοὺς προηγούμενους κανόνες τῆς καὶ νὰ προσέξει σὲ σημαντικὸ βαθμὸ τὶς ἐθνικὲς ἀνάγκες τῶν νέων χωρῶν».

Σὰν ἐπιβεβαίωση τῶν λόγων αὐτῶν ἔρχεται αὐτὲς τὶς μέρες ἡ εἴδηση ὅτι ἡ Ἰνδονησία ἐκλείσει συμφωνίες μὲ Ὀλλανδικούς καὶ Ἰαπωνικούς οἴκους γιὰ τὴν ἴδρυση στὸ ἔδαφος τῆς βιομηχανιῶν, πού ὅμως δὲν θὰ ἀνήκουν σὲ χρηματοδότης Ἐταιρίες, ἀλλὰ στὸ Ἰνδονησιακὸ κράτος. Ἡ ἐξόφληση τῶν ἐπενδύσεων καὶ τοῦ κέρδους πού ἔχει συμφωνηθεῖ, θὰ κλιμακωθεῖ χρονικὰ κατὰ τέτοιο τρόπο, πού νὰ μὴν ἐπιβαρύνει ὑπερβολικὰ τὴν Ἰνδονησιακὴ οἰκονομία. Γιὰ χώρες σὰν τὴ δική μας, πού ἀγωνίζονται γιὰ τὴν προσέλκυση κεφαλαίων στὴν πατροπαράδοτη βάση τῆς ἐξασφάλισις τῆς ἰδιοκτησίας τῶν ξένων κεφαλαίουχων πάνω σὲ ἰδρυόμενες βιομηχανίες (βλέπε συμβάσεις Πεσσινὲ καὶ Ἔσσο — Πάππας), ἡ εἴδηση αὐτὴ ἔχει τεράστια σημασία.

Ἀ φ ο π λ ι σ μ ὸ ς κ α ἰ ἀ ν ά π τ υ ξ η .

Ὅπως φαίνεται ἀπὸ τὰ προηγούμενα, ἡ ἀνάπτυξη τῶν καθυστερημένων χωρῶν τοῦ πλανήτη μας ἀπαιτεῖ τεράστιους πόρους. Καὶ ἡ ἐξεύρεσή τους εἶναι ἓνα πάρα πολὺ δύσκολο πρόβλημα. Ὅπως λέει ὁ Πρέμπις (11), ὅταν μελετᾶει κανεὶς αὐτὸ τὸ πρόβλημα, δὲν μπορεῖ παρὰ νὰ σκεφτεῖ τοὺς τεράστιους πόρους πού μποροῦν νὰ ἀπελευθερωθοῦν ἀπὸ τὸν παγκόσμιο ἀφοπλισμὸ.

Ἐπολογίζεται ὅτι οἱ δαπάνες γιὰ τοὺς ἐξοπλισμούς φτάνουν τὰ 120 δισεκ. δολλάρια τὸ χρόνο. Στὶς βιομηχανικὲς χώρες, οἱ δαπάνες αὐτὲς ἀντιπροσωπεύουν 8 ὡς 9 τὰ ἑκατὸ τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος, κατὰ μέσο ὄρο. Ἄν ὁ ἀφοπλισμὸς ἐπιτρέψει νὰ ἀφιερωθεῖ 1% τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος τῶν κρατῶν, δηλαδή 12 δισεκ. δολλάρια τὸ χρόνο, γιὰ τὴν ἀνάπτυξη τῶν καθυστερημένων χωρῶν κι' ἂν προστεθεῖ τὸ ποσοστὸ αὐτὸ στὸ 0,5% πού ἀφιερώνεται σήμερα, οἱ τελευταῖες αὐτὲς χώρες θὰ μπορέσουν νὰ ἀνεβάσουν τὸν ἐτήσιο ρυθμὸ ἀναπτύξεώς τους σὲ 7% (ἐφ' ὅσον βέβαια ἀκολουθηθεῖ σωστὴ ἐσωτερικὴ πολιτικὴ, ὅπως τονίσαμε πρὶν ἀνω). Τότε ὁ χρόνος πού θὰ χρειαστοῦν οἱ ἀνοπτυσσόμενες χώρες γιὰ νὰ ἀνεβάσουν τὸ ἐπίπεδό τους θὰ περιοριστεῖ στὸ μισὸ ἀπ' ὅσο θὰ χρειαστεῖ μὲ τὸ ρυθμὸ ἀναπτύξεως 5% τὸ χρόνο.

(10) Α. Μπύκωφ: Ἡ Κομεκὸν καὶ ἡ διεθνῆς οἰκονομικὴ συνεργασία. LA VIE INTERNATIONALE — Φεβρ. 1964.

(11) Στὸ ἴδιο, σελ. 112.

II Η ΔΙΑΣΚΕΨΗ

Πώς φτάσαμε στη διάσκεψη

Ο Ο.Η.Ε. ήταν ο στίβος, μέσα από τον οποίο οι χώρες της 'Ασίας, 'Αφρικής και Λατινικής 'Αμερικής πρόβαλαν τα αίτήματά τους για μια δικαιότερη αναδιάρθρωση του παγκόσμιου εμπορίου, πέρα από τις επί μέρους προσπάθειες που καταβάλλονταν ξεχωριστά στο επίπεδο των σχέσεων ανάμεσα στα κράτη. Οι προσπάθειες αυτές που είχαν αρχίσει αμέσως μετά το τέλος του πολέμου, έπαιρναν, όσο περνούσαν τα χρόνια, μεγαλύτερη εύρυθμη. Την άνοιξη του 1962, ο σοβιετικός πρωθυπουργός Χρουστσώφ πρότεινε τη σύγκληση μιάς παγκόσμιας συνδιασκέψεως στα πλαίσια του Ο.Η.Ε., για την οργάνωση του εμπορίου σε νέες πλατύτερες και σωστότερες βάσεις. Στο μεταξύ, στον Ο.Η.Ε. η κατάσταση είχε αλλάξει. Με την εισδοχή νέων μελών, καταργήθηκε η «μηχανική» πλειοψηφία των δυτικών που τους επέτρεπε να περνάνε από τη Γενική Συνέλευση τις αποφάσεις που αυτοί ήθελαν.

Η παγκόσμια διάσκεψη έγινε γιατί το θέλησαν οι υπανάπτυκτοι. Οι πλούσιες δυτικές χώρες «μετά μόλις συγκεκαλυμμένες δυσφορίες ήχθησαν εις αυτήν» (12).

Στη συνεδρίαση του Οικονομικού και Κοινωνικού Συμβουλίου του Ο.Η.Ε. το 1962, οι αντιπρόσωποι των δυτικών προσπάθησαν να αποτρέψουν τη σύγκληση της διασκέψεως. 'Αλλά η πλειοψηφία των νεαρών κρατών και των σοσιαλιστικών χωρών τους ανάγκασε να αναθεωρήσουν τις απόψεις τους.

Στη 17η Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε. το 1962, οι δυτικοί αναγκάστηκαν να ψηφίσουν τη σχετική πρόταση. Στη 18η Γενική Συνέλευση, 75 αναπτυσσόμενες χώρες υπέβαλαν μιά κοινή διακήρυξη σαν απάντηση στην πρωτοβουλία του Ου Θάντ για τη δεκαετία της αναπτύξεως. Στη διακήρυξη έτόνισαν ότι για να πετύχουν και οι πιο μετριοπαθείς στόχοι της δεκαετίας θα πρέπει να πάρει η διάσκεψη εμπορίου συγκεκριμένες αποφάσεις, που θα οδηγήσουν σε ένα νέο παγκόσμιο καταμερισμό της εργασίας πάνω σε νέα πρότυπα παραγωγής και εμπορίου. Και πρέπει να επιδιώξει τη λήψη μέτρων που θα επιτρέψουν:

— 'Ανάπτυξη του εμπορίου ανάμεσα σε χώρες με όμοια ή διαφορετικά κοινωνικά συστήματα και με τον ίδιο ή διαφορετικό βαθμό οικονομικής αναπτύξεως.

— Προοδευτικό περιορισμό και σύντομη κατάργηση όλων των φραγμών (δασμών, πεσοστώσεων κλπ.), που υπονομιμοποιούν τις εξαγωγές των γεωργικών και βιομηχανικών προϊόντων των αναπτυσσόμενων χωρών χωρίς

να χρειαστεί να γίνουν αντίστοιχες παραχωρήσεις απ' αυτές.

— Αύξηση των εξαγωγών των αναπτυσσόμενων χωρών σε πρώτες ύλες, ήμικατεργασμένα και τελειωμένα βιομηχανικά προϊόντα προς τις αναπτυγμένες χώρες και σταθεροποίηση των τιμών τους σε δίκαια επίπεδα, που να αντιστοιχούν στο κόστος παραγωγής και σε ένα στοιχειώδες περιθώριο κέρδους.

— 'Επέκταση των αγορών εξαγωγής των βιομηχανικών προϊόντων των αναπτυσσόμενων χωρών.

— 'Εξασφάλιση χρηματοδοτήσεων με ευνοϊκούς όρους προς τις αναπτυσσόμενες χώρες και καλύτερο συντονισμό εμπορίου και «βοηθείας».

— Βελτίωση των ναύλων και των ασφαλίστρων, που με την μονοπωλιακή οργάνωση των θαλασσιών μεταφορών και των ασφαλίστρων βαρύνουν πάρα πολύ τις αναπτυσσόμενες χώρες. Βελτίωση των όρων εξοφλήσεως των υποχρεώσεων αυτών.

— Βελτίωση των διεθνών θεσμών που υπάρχουν σήμερα και δημιουργία νέων οργανισμών και νέων μεθόδων για την αποτελεσματική εφαρμογή των αποφάσεων της διασκέψεως. Η Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε. ίδρυσε προπαρασκευαστική επιτροπή που εργάστηκε έντατικά. 'Επίσης, οι Λατινοαμερικανικές χώρες οργάνωσαν δύο προπαρασκευαστικές διασκέψεις, μία στη Μπραζιλία και μία στην μικρή πόλη Άλτα Γκράσια της 'Αργεντινής. Οι δυο αυτές διασκέψεις μελέτησαν διάφορα σχέδια για την ανόρθωση της οικονομίας και του εμπορίου της Λατινικής 'Αμερικής, που χειροτερεύει διαρκώς.

Η Διαμόρφωση των τριών ομάδων

Έτσι, όταν άρχισε στη Γενεύη η μεγαλύτερη διάσκεψη της ιστορίας της, είχε πίσω ένα τεράστιο όγκο δουλειάς. Ο παγκόσμιος τύπος έσχολίασε πλατιά το σημαντικό αυτό γεγονός. Οι Τάϊμς του Λονδίνου, τη μέρα που άρχισαν οι εργασίες της έτόνισαν πως κανείς δεν πρέπει να κάνει το λάθος να την αγνοήσει. Ο αντιπρόσωπος της Η.Α.Δ. Έλ Χαϊσουνί, που βγήκε πρόεδρος της διασκέψεως, είπε στην εύχαριστήρια ομιλία του:

«Δεν πρόκειται απλώς για μιά διάσκεψη παραπάνω».

Στην ολομέλεια της διασκέψεως μπήκε αμέσως το θέμα της Κίνας. Η Κίνα των 700 εκατομμυρίων δεν έγινε δεκτή, γιατί ο Ο.Η.Ε. προς μεγάλη του ζημιά και ντροπή έξεκολλούσε ακόμα να ανσυνωρίζει τον Τσάγκ Κάϊ Σέκ σαν εκπρόσωπο της Κίνας. 'Επίσης αποκλείστηκε η 'Ανατολική Γερμανία και άλλες χώρες, όπως το Βόρειο Βιετνάμ από την πλειοψηφία της διασκέψεως, ενώ η ρατσιστική Νότια 'Αφρική, παρά την αντίθεση πάρα πολλών αντιπροσωπειών, έγινε δεκτή.

Στην ολομέλεια διαμορφώθηκαν αμέσως τρεις ομάδες: Η ομάδα των δυτικών, ή ομάδα των σοσιαλιστικών και η ομάδα των ανα-

(12) Ι. Μαρίνου: «Θα δικαιώσει τις προσδοκίες ή Παγκόσμιος Διάσκεψις 'Εμπορίου;» Δελτίον 'Εμπορ. και Βιομ. 'Επιμελητηρίου 'Αθηνών — Μάϊος 1964.

πτυσσόμενων χωρών ή «όμάδα των 75» όπως ονομάστηκε.

Οι τελευταίες αυτές χώρες, σ' όλη τη διάρκεια της διασκέψεως, σέ χωριστές συσκέψεις, χάραξαν κοινή γραμμή. Φυσικά οι χώρες αυτές έχουν μεταξύ τους μεγάλες διαφορές και στο βαθμό της κοινωνικής ανάπτυξεως και στους οικονομικούς δεσμούς με τη μια ή την άλλη δυτική χώρα, και στην πολιτική τοποθέτηση. Άλλα τα κοινά προβλήματά τους και προπαντός η άρνητική στάση των δυτικών στις νόμιμες επιδιώξεις τους, τους ένωσαν πολύ περισσότερο. Η έφημερίδα Όμπσέρβερ του Λονδίνου υποστήριξε πώς το πιο σπουδαίο γεγονός που παρατηρήθηκε στη διάσκεψη ήταν η συγκρότηση και η ένότητα της ομάδας αυτής που θα επηρεάσει αποφασιστικά τη ζωή του Ο.Η.Ε. στο μέλλον.

Η Ελλάδα στη διάσκεψη

Έδω θα πρέπει να πούμε δύο λόγια για τη θέση και τη στάση της χώρας μας στη διάσκεψη. Η Ελλάδα, από το βαθμό ανάπτυξεως της οικονομίας της, είναι δυστυχώς μια καθυστερημένη χώρα. Η θέση της στη Γενεύη ήταν στο πλευρό των 75. Κυκλοφόρησαν μάλιστα φήμες πώς θα προσχωρούσε στην ομάδα αυτή (13). Δυστυχώς δεν στάθηκε μπορετό να απαγκιστρωθούμε από τα δεσμά της έξωτερικής μας πολιτικής και έτσι οι απόψεις που υποστήριξε η Έλληνική αντιπροσωπεία στη διάσκεψη καθορίζονταν από το διπλό αυτό γεγονός.

Στο λόγο του στην ολομέλεια της διασκέψεως, ο Έλληνας ύπουργός Έμπορίου κ Μελάς έτόνισε ότι η Ελλάδα προσπαθεί να αύξησει τον όγκο των εξαγωγών και να διαφοροποιήσει τη σύνθεσή τους, γιατί οι εξαγωγές είναι ένα από τα δύο κυριότερα προβλήματα που αντιμετωπίζει η οικονομία μας. Δισπίστωσε ότι το έλλειμμα του έμπορικού μας ισοζυγίου ολοένα χειροτερεύει. Οι δηλώσεις του αυτές τοποθετούν την Ελλάδα δίπλα στις άλλες καθυστερημένες χώρες. Όμως στη διάσκεψη η Έλληνική στάση ήταν ταλαντευόμενη και «έκλεκτική» και όδηγούσε στην υποστήριξη θέσεων αντίθετων απ' αυτές που πρόβαλαν οι 75. Λ.χ. οι 75 ζητούσαν να απαλλαγούν από τα προνόμια υπέρ των προϊόντων των αναπτυσσόμενων χωρών και αντίθετα να εύνοηθούν με δασμολογικές διευκολύνσεις για τα δικά τους προϊόντα. Ο κ. Μελάς υποστήριξε την άρχή της «παντελούς παραιτήσεως από άμοιβαίας υποχωρήσεις μεταξύ των ανεπτυγμένων και των υπό ανάπτυξιν χωρών», αλλά ζήτησε να ισχύσει η άρχή αυτή μόνο σαν προσωρινό μέτρο, γιατί η έμπορική πολιτική πρέπει να βασίζεται στους κανόνες του «λογικού συναγωνισμού ό όποιος όμως δεν πρέπει να παραλύει τας προσπάθειάς των αναπτυσσόμενων χωρών».

Στην ψηφοφορία τη σχετική με το αίτημα για τη σταθεροποίηση των τιμών των βασικών προϊόντων η Έλληνική αντιπροσωπεία απέσχε. Και σημειώνουμε έδω πώς από το 1952 ως το 1962, οι τιμές του Έλληνικού μπαμποκιού έπεσαν κατά 35% (13α). Κάτι ανάλογο έχει γίνει με τις τιμές των περισσότερων από τα εξαγώγιμα προϊόντα μας.

Στο θέμα της χρηματοδοτήσεως για την οικονομική ανάπτυξη, οι 75 όπως ξέρουμε, ζήτησαν όρους λογικούς και έξόφληση όχι μόνο σέ συνάλλαγμα, αλλά και σέ προϊόντα των χρηματοδοτούμενων χωρών. Ο κ. Μελάς έδήλωσε στην όμιλία του ότι οι επενδύσεις, το ισοζύγιο πληρωμών και η οικονομική μας ανάπτυξη βασίζονται και θα εξακολουθούν να βασίζονται στον ξένο δανεισμό.

Τέλος, η Ελλάδα δεν ψήφισε την πρόταση για τη δημιουργία παγκόσμιου όργανισμού έμπορίου, παρ' όλο που το θέμα αυτό ήταν μια από τις βασικές επιδιώξεις της διασκέψεως. Αυτό έγινε από νομιμοφροσύνη της χώρας μας προς το ΓΚΑΤΤ, ενώ οι περισσότερες από τις καθυστερημένες χώρες - μέλη του ΓΚΑΤΤ έψήφισαν για τη δημιουργία του νέου όργανισμού. (Στο θέμα της συμμετοχής στη διάσκεψη της Κίνας και της Ανατολικής Γερμανίας με την όποία μάλιστα διατηρούμε πολύ καλές έμπορικές σχέσεις, η Ελλάδα απέσχε).

Απόψεις και προσπάθειες των αντιπροσωπειών.

Οι δυτικές αντιπροσωπείες προσπάθησαν να μην αλλάξει τίποτα από τη σημερινή κατάσταση πραγμάτων. Ανάμεσά τους, είναι αλήθεια, παρουσιάστηκαν διάφορες αποκλίσεις. Η Γαλλία υιοθέτησε πιο έλαστική πολιτική και δέχτηκε μερικά από τα αίτήματα των αναπτυσσόμενων χωρών. Η στάση της αυτή συνέπεσε με το ταξίδι του Ντέ Γκώλ στο Μεξικό που τόσο έξερέθισε τους Αμερικάνους. Πάντως, ένας Αμερικανός ανταποκριτής χαιρέκακα παρατήρησε πώς η Γαλλία παίρνει αυτές τις θέσεις χωρίς να άνησχει, έπειδή ξέρει πώς θα τις άπορρίψουν οι άλλες δυτικές χώρες.

Η πιο άκαμπτη αντιπροσωπεία ήταν η Αμερικανική. Ο ύφυπουργός των Έξωτερικών των Η.Π.Α. Μπόλ, στην όμιλία του, έζητησε από τις αναπτυσσόμενες χώρες να διευκολύνουν τις επενδύσεις του ξένου ιδιωτικού κεφαλαίου και να «ταχτοποιήσουν» τα έσωτερικά τους. Δηλαδή από τη μια μεριά να μη φέρνουν έμπόδια στο άμερικανικό ιδιωτικό κεφάλαιο και δημιουργώντας μια κατάσταση εύνοική για τη διείδυσή του και από την άλλη να προσπαθήσουν παρὰ ταύτα μόνοι τους να λύσουν τα προβλήματά τους. Η όμιλία του άπογοήτευσε τους αντιπροσώπους των αναπτυσσόμενων χωρών σέ τέτοιο βαθμό που

(13) Το Γιουγκοσλαβικό «RELATIONS COMMERCIALES Μάιος 1964.

(13α) COTTON WORLD STATISTICS — Άπρίλιος 1964.

τήν άλλη μέρα οί Τάϊμς τής Νέας 'Υόρκης έζήτησαν νά κρατήσουν οί Η.Π.Α. πιό έποικοδομητική στάση.

Ο δυτικογερμανός αντιπρόσωπος σύστησε στις αναπτυσσόμενες χώρες νά ξεχάσουν τὸ παρελθόν, δηλαδή νά δώσουν συχωροχάρτι στους δυτικούς για ὅ,τι ἔγινε ὡς τὰ σήμερα.

Πολλές χώρες ζήτησαν νά τροποποιηθεί τὸ ΓΚΑΤΤ, ἔτσι πού νά καλύπτει τὶς ἀπαιτήσεις καὶ τῶν αναπτυσσόμενων χωρῶν καὶ νά δεχτεῖ καὶ τὶς σοσιαλιστικές χώρες. Ἀλλὰ ἡ ἀγγλική αντιπροσωπεία δὲν δέχτηκε αὐτὴ τὴν τροποποίηση.

Οί σοσιαλιστικές χώρες ἐζήτησαν στὴ διάσκεψη τὴν κατάργηση τῶν φραγμῶν καὶ τῶν διακρίσεων στὸ ἐμπόριο καὶ ὑποστήριξαν τὰ αἰτήματα τῶν 75. Οί σοσιαλιστικές χώρες δὲν διαθέτουν κανένα προνόμιο ἢ πλεονέκτημα σὲ βάρος τῶν αναπτυσσόμενων χωρῶν (14) καὶ εἶναι πολῦτιμοι καὶ εἰλικρινεῖς συμπαραστάτες τους.

Ἡ παρισινὴ Μόντ, παραδέχτηκε πὼς οί χώρες πού βαδίζουν πρὸς τὴν οἰκονομικὴ ἀνεξαρτησία βρίσκουν πολὺ πιό εὐκόλα κοινὴ γλῶσσα μὲ τὶς σοσιαλιστικές χώρες, παρά μὲ τὴ Δύση.

Στις πέντε ἐπιτροπές τῆς διάσκεψης συζητήθηκαν ἀπὸ τὶς 8 Ἀπριλίου ὡς τὶς ἀρχές Ἰουνίου ἀναλυτικὰ τὰ διάφορα προβλήματα. Στὴν 5ῃ ἐπιτροπῇ ἡ ΕΣΣΔ ἐδήλωσε ὅτι ἀπὸ τὴν πρωτοχρονιά τοῦ 1965 θὰ καταργήσει ὅλους τοὺς δασμούς τῆς στὰ προϊόντα τῶν αναπτυσσόμενων χωρῶν. Στὴν ἐπιτροπῇ αὐτῇ πού ἐπεξεργάστηκε τὶς βασικὲς ἀρχές τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων, ἡ μάχη ἦταν ἰδιαίτερα σκληρῇ. Πολλές ἀρχές ψηφίστηκαν παρά τὴν ἀντίθεση τῆς Ἀγγλίας, τοῦ Καναδᾶ, τῆς Γερμανίας, τῆς Ἰταλίας καὶ ἰδιαίτερα τῶν ΗΠΑ.

Στὴν 4ῃ ἐπιτροπῇ συζητήθηκε τὸ θέμα τοῦ νέου ὀργανισμοῦ διεθνούς ἐμπορίου. Οί δυτικὲς χώρες ὑποστήριξαν πὼς δὲν χρειάζεται νῆος ὀργανισμός, ἀφοῦ ὑπάρχει τὸ ΓΚΑΤΤ. Οί 75 δὲ δέχτηκαν αὐτὴ τὴν πρόταση, γιατί, ὅπως δήλωσαν, στὸ ΓΚΑΤΤ διοικοῦν οί δυτικὲς δυνάμεις καὶ τὸ μόνο πού ἔχουν νά κάνουν οί ἄλλοι εἶναι νά ὑπακούουν. Καὶ ζήτησαν τὴ δημιουργία νέου ὀργανισμοῦ ἐμπορίου. Οί συμβιβαστικὲς προτάσεις μερικῶν ἀπὸ τοὺς 75 ἀπορρίφθηκαν ἀπὸ τοὺς δυτικούς. Οί δυτικὲς χώρες ἐκινήθηκαν δραστήρια για νά μὴν καταλήξει ἡ διάσκεψη σὲ ἀποφάσεις ἀντίθετες μὲ τὰ συμφέροντά τους καὶ ἄσκησαν μεγάλη πίεση, ἀνάλογα μὲ τὶς ἰδιαίτερες σχέσεις τῆς ἢ κάθε μία στις ἀναπτυσσόμενες χώρες. Ὅπως γράφει καὶ ἡ «Ναυτεμπορικὴ» τῆς 8ης Ἰουνίου, οί δυτικὲς χώρες ζήτησαν νά βρεθεῖ συμβιβαστικὴ λύση ἀποδεκτὴ ἀπ' αὐτές, ἀλλιῶς θὰ πρόκειται για «πολιτικὴ ἀπόφαση».

Ὁ Ἀμερικανός ὑφυπουργός Ἐξωτερικῶν Μπῶλ, ὅπως γράφει τὸ «Νιουσγουήκ»⁽¹⁵⁾, «προσπάθησε, στὴν ὀλομέλεια τῆς 8ης Ἰου-

νίου, νά ἀνακαλέσει τὴ διάσκεψη στὴν πραγματικότητα». Προτείνω, εἶπε, νά ἀρχίσουμε(!) νά δουλεύουμε μὲ μεγάλη ἔνταση για νά συμφωνήσουμε στὰ μεγάλα προβλήματα πού ἔχομε ἀκόμα μπροστά μας. Δηλαδή ὅλη ἡ μέχρι τότε δουλειὰ πού εἶχε γίνει τόσους μῆνες, δὲν ἦταν τίποτα γι' αὐτόν, ἐφ' ὅσον δὲν προσαρμοζόταν στις ἀξιώσεις του.

Τότε ἔγινε μιὰ «συμφιλιωτικὴ ἐπιτροπῇ» στὴν ὀποία οί δυτικὲς χώρες ἐζήτησαν νά γίνουν τέτοιες τροποποιήσεις πού νά τοὺς ἐπιτρέψουν νά ἔχουν τὸν νέο ὀργανισμό κάτω ἀπὸ τὴν κυριαρχία τους. Ἐζήτησαν ἓνα σύστημα ψηφοφορίας μὲ βάση τὴ «βαρύτητα τῶν ψήφων», πού θὰ ἐξασφάλιζε τὸ βέτο στις «12 κυριώτερες ἐμπορικὲς χώρες τοῦ κόσμου». Εἶναι πολὺ σημαντικό αὐτὸ τὸ πρᾶμα. Για πρώτη φορὰ στὴν ἱστορία τοῦ ΟΗΕ οί δυτικὲς χώρες ἐζήτησαν νά ἔχουν σὲ ὀργανισμό του τὸ δικαίωμα τοῦ βέτο, πού τὸ εἶχαν τόσο πολεμῆσει μέχρι πρὶν ἀπὸ λίγα χρόνια. Εἶναι σημεῖο τῶν καιρῶν. Ἡ πλειοψηφία τοῦ ΟΗΕ δὲν τοὺς ἀνήκει πιά. Ἡ πρόταση αὐτὴ δὲν ἔγινε δεκτὴ ἀπὸ τὴν πλειοψηφία τῆς διάσκεψης.

Στὴν περίοδο αὐτῇ πολλὲς φήμες κυκλοφόρησαν σχετικὰ μὲ τὴ διάσκεψη. Ἐγίναν καὶ προσπάθειες για τὴ διακοπὴ τῶν ἐργασιῶν τῆς για ἓνα ἐξάμηνο. Ἀλλὰ ἡ συνεχῆς, συνεπῆς καὶ προσεχτικὴ προσπάθεια τῶν χωρῶν πού ἤθελαν νά φτάσει ἡ διάσκεψη στὸ τέλος τῆς, κατόρθωσαν νά τελειώσει ἡ ἐπιτροπῇ αὐτῇ τὶς ἐργασίες τῆς μὲ τὴν υἱοθέτηση τοῦ σχεδίου τῶν αναπτυσσόμενων χωρῶν, στὴ μορφή πού ἔγινε γνωστὴ μὲ τὸ ὄνομα «συμβιβαστικὴ λύση Πρέμπις».

Ὁ Χάρτης τῆς Γενεύης

Ἡ ὀλομέλεια τῆς διάσκεψης ἐνέκρινε τὶς Γενικὲς Ἀρχές για τὶς οἰκονομικὲς σχέσεις⁽¹⁶⁾. Παραθέτομε τὶς τρεῖς πρώτες ἀπ' αὐτές:

1) Οί οἰκονομικὲς καὶ ἐμπορικὲς σχέσεις ἀνάμεσα στὰ κράτη θὰ βασίζονται στὸ σεβασμὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ἰσότητος τῶν κρατῶν, τῆς αὐτοδιάθεσης τῶν λαῶν καὶ τῆς μὴ ἐπέμβασης στὰ ἐσωτερικὰ τῶν ἄλλων χωρῶν.

2) Δὲν θὰ ὑπάρχουν διακρίσεις ἐξ αἰτίας τῶν διαφορῶν τῶν κοινωνικοοικονομικῶν συστημάτων, οὔτε καὶ στὸν ἐμπορικὸ τομέα.

3) Κάθε χώρα ἔχει τὸ κυριαρχικὸ δικαίωμα νά ἐμπορεύεται ἐλεύθερα μὲ τὶς ἄλλες χώρες καὶ νά διαθέτει ἐλεύθερα τὸν φυσικὸ της πλοῦτο πρὸς τὸ συμφέρον τῆς οἰκονομικῆς ἀνάπτυξης καὶ τῆς εὐημερίας τοῦ λαοῦ τῆς.

Ὁ Ἰνδὸς ὑπουργός τοῦ Ἐμπορίου ὀνόμασε τὶς ἀρχές αὐτές «Χάρτη τῆς Γενεύης». Ἡ ἀγγλικὴ ἐφημερίδα «Γκάρντιαν» ἔγραψε στις 12 Ἰουνίου πὼς οί συστάσεις τῆς Γενεύης θὰ ἐπηρεάσουν τὸ παγκόσμιο πολιτικὸ κλίμα.

Ἡ διάσκεψη ἀποφάσισε ἐπίσης νά μειωθοῦν οί δασμοὶ πάνω στὰ βιομηχανικὰ προἰ-

(14) I. Μαρίνου, στὸ ἴδιο.

(15) NEWSWEEK, 29 Ἰουνίου 1964.

(16) Βλ. τὶς ἀρχές αὐτές στὸ παράρτημα πού ἀκολουθεῖ.

όντα τῶν ἀναπτυσσόμενων χωρῶν πού εἰσάγονται στίς ἀναπτυγμένες χώρες. Ἐπίσης νά ἀυξηθεῖ ἡ οἰκονομική ἐνίσχυση πρὸς τίς ἀναπτυσσόμενες χώρες στο 1% τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος κάθε ἀναπτυγμένης χώρας, δηλαδή σὲ 9 δισεκατομμύρια δολλάρια τὸ χρόνο, ἀντὶ γιὰ τὰ 4 δισ. πού δίνονται σήμερα.

Γιὰ τὸ διεθνή ὄργανισμὸ ἐμπορίου ἀποφασίστηκαν τελικὰ τὰ ἑξῆς:

Ἡ διάσκεψη μετατρέπεται σὲ ὄργανισμὸ τοῦ Οἰκ.Ε. πού ὑπάγεται στὴ Γενική Συνέλευση (καὶ ὄχι στο Κοινωνικὸ καὶ Οἰκονομικὸ Συμβούλιο, ὅπως ἤθελαν οἱ δυτικοί). Θὰ συνέρχεται κάθε τρία χρόνια. Ἐκτελεστικὸ τῆς ὄργανο θὰ εἶναι τὸ «Συμβούλιο Ἐμπορίου καὶ Ἀναπτύξεως», πού ἀποτελεῖται ἀπὸ ἐκπροσώπους 55 κρατῶν - μελῶν μὲ ἴσο δικαίωμα ψήφου (18 δυτικῶν, 6 σοσιαλιστικῶν, 9 λατινοαμερικανικῶν καὶ 22 ἀφρικανοασιατικῶν —δηλαδή οἱ ἀναπτυσσόμενες χώρες θὰ ἔχουν τὴν πλειοψηφία). Τὸ

Συμβούλιο θὰ συνέρχεται σὲ ὀλομέλεια δύο φορές τὸ χρόνο. Ἡ Ἑλλάδα συμμετέχει σ' αὐτὸ σὰν ἐκπρόσωπος τῶν δυτικῶν χωρῶν.

Ἔτσι, τέλειωσε μὲ ἐπιτυχία ἡ σημαντικὴ αὐτὴ διάσκεψη. Τὸ ἔργο πού θὰ πρέπει νά ἐπιτελέσει ὁ νέος ὄργανισμὸς εἶναι τεράστιο. Βέβαια ὑπάρχει πολλὴ ἀπόσταση ἀνάμεσα στίς ἀποφάσεις πού πήρε ἡ διάσκεψη καὶ στὴν πραγματοποίησή τους. Ὅπως γράφει τὸ Νιουσγουϊκ, ἡ διάσκεψη ἦταν ὁ πρῶτος γύρος στὴν πάλη ἀνάμεσα στὰ «φτωχὰ» καὶ τὰ «πλούσια» ἔθνη. Ἐνα ὅμως εἶναι τὸ γεγονός. Ὅτι ἡ διάσκεψη πρόβαλε καὶ φώτισε πιὸ σωστὰ τὰ προβλήματα τῶν ἐμπορικῶν σχέσεων στὸν κόσμο καὶ τίς ἀνάγκες τῆς πλειοψηφίας τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς, πού λαχταροῦν νά ζήσει ἀνεξαρτητικά. Ὅπως γράφει ἡ «Οἰκονομικὴ Πορεία» βεβαιωθῆν θὰ ἀπεκαλυφθεῖ ὅτι ἡ διάσκεψη τῆς Γενεύης «επέσπευσε δραστηκὰς μεταβολὰς εἰς τὸν κόσμον».

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Γενικὲς ἀρχὲς τοῦ ἐμπορίου (ὁ χάρτης τῆς Γενεύης)

Οἱ γενικὲς ἀρχὲς πού ἐγκρίθηκαν στὴ διάσκεψη τῆς Γενεύης ἦταν οἱ ἀκόλουθες:

1) Οἱ οἰκονομικὲς καὶ ἐμπορικὲς σχέσεις ἀνάμεσα στὰ κράτη θὰ βασιζοῦνται στο σεβασμὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ἰσότητος τῶν κρατῶν, τῆς αὐτοδιάθεσης τῶν λαῶν καὶ τῆς μὴ ἐπέμβασης στὰ ἐσωτερικὰ τῶν ἄλλων χωρῶν.

2) Δὲ θὰ ὑπάρχουν διακρίσεις ἐξ αἰτίας τῶν διαφορῶν τῶν κοινωνικοοικονομικῶν συστημάτων. Ἡ ἐφαρμογὴ τῶν ἐμπορικῶν μεθόδων θὰ εἶναι σύμφωνη μὲ τὴν ἀρχὴ αὐτὴ.

3) Κάθε χώρα ἔχει τὸ κυριαρχικὸ δικαίωμα νά ἐμπορεύεται ἐλεύθερα μὲ τίς ἄλλες χώρες καὶ νά διαθέτει ἐλεύθερα τὸ φυσικὸ τῆς πλούτο πρὸς τὸ συμφέρον τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως καὶ εὐημερίας τοῦ λαοῦ τῆς.

4) Ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη καὶ ἡ κοινωνικὴ πρόοδος πρέπει νά εἶναι ἡ ἐπιδίωξη ὁλόκληρου το κόσμου. Μὲ τὴν αὐξηση τῆς οἰκονομικῆς εὐημερίας πρέπει νά συμβάλλουν στὴν ἐνίσχυση τῶν εἰρηνικῶν σχέσεων καὶ τῆς συνεργασίας ἀνάμεσα στοὺς λαούς. Κατὰ συνέπεια ὅλες οἱ χώρες ἀναλαμβάνουν τὴν ὑποχρέωση νά ἐφαρμόζουν καὶ στὸν ἐσωτερικὸ τομέα καὶ στίς ἐξωτερικὲς τους σχέσεις, μίᾶ οἰκονομικὴ πολιτικὴ πού θὰ συντελεῖ στὴν οἰκονομικὴ ἀνάπτυξη ὁλόκληρου τοῦ κόσμου. Ἰδιαιτέρως νά βοηθήσουν τίς ἀναπτυσσόμενες χώρες νά πετύχουν ρυθμὸ ἀναπτύξεως, ἀνάλογο μὲ τίς ἀνάγκες μιᾶς οὐσιαστικῆς καὶ σταθερῆς ἀυξήσεως τοῦ μέσου εἰσοδήματος γιὰ νά λιγοστεύει ἡ ἀπόσταση πού ὑπάρχει ἀνάμεσα στὰ βιοτικὰ ἐπίπεδα τῶν ἀναπτυσσόμενων καὶ τῶν ἀναπτυγμένων χωρῶν.

5) Οἱ ἐθνικὲς καὶ διεθνεῖς οἰκονομικὲς πολιτικὲς κατευθύνσεις πρέπει νά τείνουν στὴν πραγματοποίησιν ἑνὸς νέου διεθνοῦς καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας πού νά εἶναι σύμφωνος μὲ τίς ἀνάγκες καὶ τὰ συμφέροντα ὅλων τῶν χωρῶν τοῦ κόσμου καὶ ἰδιαιτέρως τῶν ἀνα-

πτυσσόμενων χωρῶν, γιὰ νά μπορέσουν αὐτὲς νά ἐπιταχύνουν τὴν οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ τους πρόοδο. Πρέπει νά συνεργάζονται στὴν ἐφαρμογὴ τῶν μέτρων πού παίρνονται στίς χώρες αὐτὲς γιὰ τὴν διαφοροποίηση τῆς οἰκονομίας τους καὶ νά βεβαιώσουν τὸ σκοπὸ αὐτὸ κάνοντας τίς ἀναγκαῖες προσαρμογὲς στὴν οἰκονομία τους.

6) Τὸ διεθνὲς ἐμπόριο εἶναι ἕνας ἀπὸ τοὺς σημαντικώτερους παράγοντες τῆς παγκόσμιας ἀνάπτυξης. Τὸ διεθνὲς ἐμπόριο πρέπει νά βασιζοῦνται σὲ ἀρχὲς σύμφωνες μὲ τὴν οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ πρόοδο καὶ δὲν πρέπει νά παρεμποδίζεται ἀπὸ μέτρα ἀσυμβίβαστα πρὸς αὐτὸ τὸ σκοπὸ. Ὅλες οἱ χώρες πρέπει νά συνεργάζονται γιὰ τὴ δημιουργία τῶν συνθηκῶν πού θὰ ἐξασφαλίζουν στὸ παγκόσμιο ἐμπόριο τὴ γρήγορη αὐξηση τῶν ἐσόδων τῶν ἀναπτυσσόμενων χωρῶν ἀπὸ τίς ἐξαγωγὰς καὶ γενικὰ θὰ βοηθοῦν τὴν ἐξάπλωση καὶ διαφοροποίηση τοῦ ἐμπορίου ἀνάμεσα σ' ὅλες τίς χώρες, ὁδίαφορο ἂν βρίσκονται σὲ ὅμοιο ἢ διαφορετικὸ ἐπίπεδο ἀνάπτυξης, ἢ ἂν ἔχουν διαφορετικὰ οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικὰ συστήματα.

7) Ἡ ἐπέκταση καὶ διαφοροποίηση τοῦ παγκόσμιου ἐμπορίου θὰ ἐξαρτηθοῦν ἀπὸ τὸ ἄνοιγμα τῶν ἀγορῶν καὶ τὸν καθορισμὸ ἀποδοτικῶν τιμῶν γιὰ τὰ ἐξαγόμενα βασικὰ προϊόντα. Οἱ ἀναπτυγμένες χώρες θὰ μειώσουν προοδευτικὰ καὶ στὴν κατάλληλη περίσταση θὰ καταργήσουν τοὺς τελωνειακοὺς φραγμοὺς καὶ τὰ ἄλλα ἐμπόδια πού μπαίνουν στὸ ἐμπόριο καὶ τὴν κατανάλωση προϊόντων πού ἐνδιαφέρουν κατὰ κύριο λόγο τίς ἀναπτυσσόμενες χώρες καὶ θὰ πάρουν θετικὰ μέτρα γιὰ τὸ ἄνοιγμα καὶ τὴν διεύρυνση τῶν ἀγορῶν γιὰ τίς ἐξαγωγὰς τῶν ἀναπτυσσόμενων χωρῶν. Ὅλες οἱ χώρες πρέπει νά συνεργαστοῦν, καταρτίζοντας κατάλληλες διεθνεῖς συμφωνίες ὑστὲρ' ἀπὸ συστη-

ματική επεξεργασία, για την εφαρμογή μέτρων, που θα αποβλέπουν στην αύξηση και τη σταθεροποίηση των εσόδων από τις εξαγωγές βασικών προϊόντων, ιδιαίτερα των αναπτυσσόμενων χωρών σε δίκαιες και αποδοτικές τιμές καθώς και στη διατήρηση μίας αμοιβαία αποδεκτής σχέσης ανάμεσα στις τιμές των βιομηχανικών προϊόντων και των βασικών προϊόντων.

8) Οι αναπτυσσόμενες χώρες που μετέχουν σε περιφερειακές οικονομικές ομάδες πρέπει να κάνουν ό,τι μπορούν για να μη βλάπτει ή να μην παρεμποδίζει ή οικονομική ένοποιήσή τους την αύξηση των εισαγωγών τους από τρίτες χώρες και ιδιαίτερα από τις αναπτυσσόμενες επί μέρους ή στο σύνολό τους.

9) Στις αναπτυσσόμενες χώρες πρέπει να υποδομηθούν οι περιφερειακές οικονομικές ενώσεις, ή ένοποιήση, ή άλλες μορφές οικονομικής συνεργασίας, σαν μέσα για την αύξηση του εμπορίου τους μέσα σε κάθε περιοχή. Πρέπει να διευκολυνθεί η οικονομική τους ανάπτυξη και η διαφοροποίηση της βιομηχανίας και της γεωργίας τους, αφού ληφθούν υπ' όψη οι ειδικές απόψεις των ενδιαφερομένων χωρών, σχετικά με την ανάπτυξή τους, καθώς και το οικονομικό και κοινωνικό τους σύστημα. Πρέπει να γίνουν προσπάθειες για να συμβάλει η συνεργασία αυτή αποτελεσματικά στην ανάπτυξη αυτών των χωρών και να μην παρεμποδίζει την οικονομική ανάπτυξη των αναπτυσσόμενων χωρών, που δεν ανήκουν στις ομάδες αυτές.

10) Οι διεθνείς οργανισμοί και οι αναπτυσσόμενες χώρες πρέπει να εξασφαλίσουν σημαντική αύξηση της διεθνούς οικονομικής, τεχνικής και δημοσιονομικής βοήθειας που μαζί

με την αύξηση των εσόδων από τις εξαγωγές θα επιτρέψουν την ενίσχυση των προσθετών για την επιτάχυνση της οικονομικής τους ανάπτυξης. Αυτό θα γίνει με τη διαφοροποίηση, την εκβιομηχάνιση και την αύξηση της παραγωγικότητας, που επιδιώκονται μέσα στα πλαίσια της πολιτικής, των σχεδίων και των προγραμμάτων κάθε χώρας. Η βοήθεια αυτή δεν πρέπει να εξαρτιέται από κανένα πολιτικό ή στρατιωτικό όρο. Η βοήθεια αυτή, ανεξάρτητα από τη μορφή και την πηγή της (π.χ. δημόσια ή ιδιωτικά δάνεια και κεφάλαια), πρέπει να δίνεται στις αναπτυσσόμενες χώρες κάτω από όρους που θα ανταποκρίνονται απόλυτα στις ανάγκες των χωρών αυτών από την άποψη του εμπορίου και της ανάπτυξης.

11) Όλες οι χώρες δηλώνουν ότι σημαντικό ποσοστό των πόρων που θα απελευθερωθούν σταδιακά, ύστερ' από μια συμφωνία για τον γενικό και πλήρη άφοπλισμό κάτω από αποτελεσματικό διεθνή έλεγχο, θα πρέπει να χρησιμοποιηθεί για την ενίσχυση της οικονομικής ανάπτυξης των αναπτυσσόμενων χωρών.

12) Η επιτροπή αποφάσισε να αποτελέσουν ιδιαίτερο τμήμα αρχών οι αρχές που εγκρίθηκαν στην 32η συνεδρίασή της, της 22ας Μαΐου 1964.

13) Η τέλεια κατάργηση του αποικισμού, σύμφωνα με τη Διακήρυξη του ΟΗΕ για την ανεξαρτοποίηση των αποικιακών λαών και η εξάλειψη των συνεπειών της αποικιοκρατίας σε όλες της τις μορφές, είναι απαραίτητη προϋπόθεση για την οικονομική ανάπτυξη και για την άσκηση των κυριαρχικών δικαιωμάτων των κρατών πάνω στους φυσικούς τους πόρους.

Τά τεύχη 1 έως και 6 δεμένα στον Α' τόμο των «Σύγχρονων Θεμάτων» πωλούνται στα βιβλιοπωλεία και στα Γραφεία του περιοδικού (Διδότου 34).

Στέλνονται και ταχυδρομικώς σε όσους έμβάσουν το αντίτιμο. Τιμή Α' τόμου (σελίδες 617) δραχμές 80.

Ο τόμος ανταλλάσσεται με τα τεύχη [1 έως 6 με καταβολή 20 δραχμών για το δέσιμο. (Οι ανταλλαγές αυτές γίνονται μόνο στα γραφεία μας).